

רקע / מבוא היסטורי, המוסדות הלאומיים של היישוב היהודי בא"י בשנות ה-20^[1]

כנסת ישראל: לאחר מלה"ע ה - א, תוך מאבק להגשמת הצהרת בלפור, ומאבק נגד הפורעים הערבים, התארגן היישוב בארץ במסגרת "כנסת ישראל", אליה השתייך כל יהודי שרצה בכך. כנסת ישראל עצמה ייסדה שלושה מוסדות: אסיפת הנבחרים, הוועד הלאומי, והרבנות הראשית.

אסיפת הנבחרים (Elected Assembly): המוסד העליון של יהודי א"י בתקופת המנדט הבריטי. (המנדט על פלשתינה) ב- 19.4.1920 נערכו בחירות לאסיפת הנבחרים הראשונה, שנקראה גם "האסיפה המייסדת", חבריה נבחרו ע"י כל חבר בן 20 ומעלה בכנסת ישראל. באסיפת המייסדים היו 71 חברים, ועם השנים מספרם הלך וגדל. האספה קבעה עצמה כ"מוסד העליון לשיפור ענייני הציבוריים הלאומיים של העם העברי בארץ ישראל וכנציגותו היחידה כלפי פנים וכלפי חוץ". אספת הנבחרים החליטה להכיר בסמכותה העליונה של ההסתדרות הציונית העולמית בכל הקשור בהקמת הבית הלאומי. סמכויותיה של האסיפה היו לגבות מסים למטרת פרנסת יתומים, תרומות למען חינוך, טיפול בחולים, ותמיכה ברבנות הראשית ובמוסדות הוועד הלאומי.

הוועד הלאומי (National Council or General Council):^[2] היה הרשות המבצעת של אסיפת הנבחרים, שבחרה גם את חבריו כל שנה מחדש. הוועד פעל למען אוטונומיה יהודית ביישוב בארץ, וחשיבותו הייתה בביסוס מדיני- ייצוג למען מתן עצמאות ליישוב. הוועד הוציא לפועל את החלטות אסיפת הנבחרים, ומילא מקומה של האסיפה בתקופות מעבר^[5]

מתפקידי הוועד הלאומי יש לציין:

- סמכויות משפטיות: הוועד היה נציג היישוב היהודי בארץ ישראל, בעל סמכות לרכוש בעלות על נכסים, לחתום על שטרות וחוזים, לשמש כתובע ואף להיות הנתבע במשפטים ולייצג עצמו.
- באחריותו הפיקוח על נכסי כנסת ישראל ומוסדותיה.
- ערכת התקציב השנתי ואישורו בפני אסיפת הנבחרים.
- העברת דו"ח שנתי על פעילות כנסת ישראל לנציב העליון הבריטי.
- ניהול פנקס הכנסת; פנקס זה מכיל בתוכו את שמות הבוגרים / בוגרים והנבחרים. [ראה להלן בפרק 3.](#)
- ניהול רישום תעודות לידה, פטירה ונישואין.
- כינוס אסיפת הנבחרים לצורך דיונים בנושאים בעלי חשיבות ודחיפות גבוהה^[6]
- קביעת נהלי בחירות לאסיפה הנבחרים באישורו של הנציב העליון.
- קביעת נהלי בחירות או מינויים של מועצות הרבנות הראשית בשיתוף מועצת הרבנות הראשית ובאישור הנציב העליון ואסיפת הנבחרים. בנוסף, קביעת תקציב הרבנות הראשית, אף הוא בשיתוף עם מועצת הרבנות הראשית.
- קביעת נהלי הבחירות של ועדי הקהילות ופיקוח על ענייניהן הפיננסיים ועל תפקודם^[5].
- טיפול בענייני חינוך, תרבות, סעד, בריאות ושירותי דת.

הרבנות הראשית (Rabbinical Council): הוקמה ב- 1921, הייתה המוסד הדתי/הרבני העליון של כנסת ישראל/של היהודים בארץ ישראל. בראש ברבנות הראשית עמדו שני רבנים – "אשכנזי" ו"ספרדי". הרב הספרדי נקרא "הראשון לציון", עפ"י המסורת מימי השלטון התורכי העותומאני. במועצת הרבנות הראשית ישבו שמונה רבנים, מחציתם אשכנזים ומחציתם מן העדות האחרות. המועצה נבחרה לתקופה של חמש שנים. היא שימשה גם "בית הדין הגדול לערעורים", הדין בהחלטות ופסקי דין של בתי הדין הרבניים האזוריים. היא זכתה להערכה רבה מצד רוב היישוב משום שעמדו בראשה אנשים שנתפסו כנאורים בעיני אנשי היישוב. תפקידיה של הרבנות הראשית:

פיקוח על החיים הדתיים כולל:

- מינוי רבנים והקמת בתי דין רבניים
- בית הדין עליון בענייני המשפט הדתי, ובהסכמת הבריטים, גם בענייני גירושין.